

NATO
OTAN

© Stockexchange

Bilgilendirme

© Photos EFAS

Güvenliği
Genişletmek

© ISAF Norway

Ortaklarla
beraber
çalışmak

© NATO

Yeni güvenlik sorunlarıyla başa çıkmak

“NATO bugüne kadar olduğundan daha etkili, dünyada gelişen olaylarla daha ilgili ve eskiye oranla daha verimli olacaktır.”

Anders Fogh Rasmussen,
NATO Genel Sekreteri

Yeni teknoloji milyonlarca insanı fakirliğin içinden çekip çıkarmış ve dünyadaki hemen herkesin hayatını değiştirmiştir. Ancak aynı zamanda birçok ülke ve bireyi/bireyleri de uluslararası toplum için potansiyel bir tehdit haline getirmiştir. 21. yüzyılın güvenlik tehditleri ortaya çıkmakta devam ederken NATO da 900 milyon vatandaşını korumak amacıyla uyarlanmasına devam ediyor.

İttifak'a yöneltilecek konvansiyonel bir askeri saldırı olasılığı son derece düşüktür. Buna karşılık bugün Müttefiklerin karşı karşıya bulunduğu tehditler konvansiyonel değildir ve Kuzey Atlantik Antlaşması'nın imzalandığı 1949 yılındaki tehditlere benzememektedir. Bu değişen tehditler arasında kitle imha silahlarının (KİS'ler) yayılması, füze saldırısı tehdidi, terörizm, siber güvenlik, enerji güvenliği ve korsanlık gibi yeni sorunlar da bulunmaktadır.

Küresel güvenlik ve refahı tehdit eden bu sorunlar ve tehditlerin birçoğu dünyadaki patlamaya hazır noktalardan kaynaklanmakta veya o bölgelere yayılmaktadır. NATO'nun 2010 yılında kabul edilen Yeni Stratejik Kavramı'nda, "Aşırıcilik, terörizm, ve sınırları aşan yasa dışı faaliyetler (silah, uyuşturucu veya insan kaçakçılığı gibi) dahil, NATO sınırları dışında gelişecek istikrarsızlık veya çatışmaların doğrudan İttifak güvenliğini tehdit edebileceği" belirtilmektedir. ►

NATO'nun yeniden yapılanması

NATO, bu sorunlarla baş edebilmek için uyarlanmaktadır. Müttefikler, tüm misyonlarını en etkili ve verimli şekilde yerine getirebilmek için daimi bir reform, modernizasyon ve uyarlanma süreci içinde olacaktırlar. Artık birbirine bağlanmış hale gelen dünyamızda ortak ülkeler ve diğer uluslararası örgütler ile güçlendirilmiş işbirliği içinde olmak bu uyarlanma sürecinin önemli bir parçasıdır. Vatandaşlar, sınırlar ve kuvvetlerin güvenliğini sağlamak için tek başına çalışmak yerine, birlikte çalışmak çok daha etkili olacaktır. ■

NATO Genel Sekreteri General Anders Fogh Rasmussen Ağustos 2010'da NATO'nun Yeni Güvenlik Sorunları Dairesi'ni (ECS/YGS) kurdu. Böylece NATO önümüzdeki yıllarda Atlantik'in iki yanındaki Müttefiklerin güvenliğini etkileyecek alanlardaki çalışmalarını ilk defa sistemli şekilde bir araya getirmiş oldu.

YGS Dairesi, terörizm, kitle imha silahlarının yayılması, nükleer politikalar, siber güvenlik ve enerji güvenliği gibi geniş bir yelpaze oluşturan ve geleneksel olmayan riskler ve güvenlik sorunlarıyla uğraşır. NATO Uluslararası Yazmanlığındaki mevcut çalışmaları yönlendiren ve koordine eden YGS Dairesi aynı zamanda İttifak güvenliğini etkileyebilecek uluslararası olayları takip eden ve tahminlerde bulunan bir Stratejik Analiz Yeteneğine de sahiptir.

Kitle imha silahlarının yayılmasını önleme

“**K**itle imha silahları” (WMD/KİS) terimi kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer silahlar (KBRN), malzeme, ve bunları atma vasıtalarını da içine alan çok çeşitli tehditleri kapsar. Teknolojik gelişmeler ve bilimsel buluşlar bugüne kadar olmadığı ölçüde tahripkar ve de kolay elde edinilebilen silahlara kapıları açmıştır.

NATO'nun Stratejik Kavram'ında da belirtildiği gibi, “nükleer silahlar ve diğer kitle imha silahları ve bunları atma vasıtalarının, küresel istikrar ve refah açısından oluşturduğu tehdidin sonuçları ölçülemez kadar ağırdır. Gelecek yıllarda bu

silahların yayılması dünyadaki patlamaya hazır bölgelerde daha fazla görülecektir.” Sonuç olarak NATO'nun stratejisi, İttifak'ın toplumlarını ve topraklarını KBRN kitle imha silahlarına karşı koruma amacıyla yeteneklerini geliştirme yönündeki taahhüdünü teyit etmektedir.

Kitle imha silahları ve bunları atma vasıtalarının yayılması ve uluslararası terörizm daha önceki NATO zirvelerinde de uluslararası güvenliği tehdit eden öncelikli unsurlar olarak belirlenmişti. İttifak, bu silahların yayılmasını ve Müttefiklerini bu silahların doğurduğu tehditten korumak için sürekli olarak çalışmaktadır. Ancak önemli ilerlemeler kaydedilmiş olmasına rağmen önümüzde halâ bazı önemli sorunlar vardır.

Nisan 2009'da NATO üyeleri “KİS'lerin Yayılmasını Önleme ve KBRN Tehditlerine Karşı Savunma için Stratejik Düzeyde Geniş Kapsamlı Politika”yı onayladılar. Bu politika İttifak'ın, NATO'nun kurulduğu yıllardaki sorunlardan çok farklı olarak, güvenliğine yönelik çok çeşitli karmaşık sorunlar ve tehditlerle karşı karşıya olduğunu kabul etmektedir.

Bu politika üç nokta üzerinde yoğunlaşmaktadır: herhangi bir KİS/KBRN olayını önlemek, bu olaydan korunmak ve olay sonrasında yeniden toparlanmak.

- *KİS'lerin yayılmasını önleme* - NATO, bu silahların yayılmasına çalışan devletler ve terör ağlarını caydırmak ve faaliyetlerine sekte vurmak için silahların yayılmasına yönelik geleneksel önlemleri değerlendirmekte ve desteklemektedir.
- *Bir KİS saldırısı veya KBRN olayını önleme* - İttifak, KİS'ler ve bunları atma vasıtaları ile ilgili riskleri uygun ve etkili biçimde ele alacak yeteneklere sahip olmalıdır. KİS'lerin kullanımını caydırmak ve böyle bir saldırıya karşı savunma yapabilmek için dengeli bir kuvvet karışımı, mukabele yetenekleri ve güçlendirilmiş savunmaya ihtiyaç vardır.
- *Bir KBRN olayından sonra yeniden toparlanmak* - Bir KİS olayını önlemek veya bu olaya karşı savunma başarılı olmadığı takdirde NATO, toplumları, toprakları ve silahlı kuvvetlerine yöneltilmiş böyle bir saldırının sonuçlarını telafi etmeye hazır olmalıdır. ►

Nükleer ve konvansiyonel yeteneklerin dengeli bir birleşimine dayalı olan savunma ve caydırma unsurları İttifak'ın 2010 Stratejik Kavramında NATO'nun temel görevi olarak belirlenmiştir ve dolayısıyla İttifak'ın bölünmez güvenliğine katkıda bulunacaktır. NATO, potansiyel bir saldırganı kitle imha silahları kullanmaktan vazgeçirmek için elindeki tüm olanakları kullanmaya hazır olmalıdır.

NATO ne yapıyor?

On yıldan fazla bir zaman önce NATO, KİS'lerin yayılmasına mukabele amacıyla İttifak'ın siyasi ve askeri unsurlarını entegre eden Kitle İmha Silahları Girişimi'ni geliştirdi. Daha sonra, Mayıs 2010'da KİS Merkezini (bugün KİS'lerin Yayılmasını Önleme Merkezi) kurdu. Bu Merkez YGS bünyesinde ve kitle imha silahları konusunda İttifak üyeleri arasındaki diyalog ve ortak anlayışı güçlendirmek, bu silahların yayılmasını önleme konusundaki danışmaları geliştirmek ve Müttefiklerin KİS'lerin getirdiği

risklere mukabele yeteneğini arttırmak için yürütülen savunma çalışmalarını desteklemek için çalışır.

NATO ayrıca geniş bir yelpaze oluşturan misyonların yürütülmesi için Birleşik Müşterek KBRN Savunma Görev Gücü'nü kurdu. Bu çok uluslu savunma taburu ve müşterek değerlendirme timinin başkanlığını rotasyonla bir Müttefik ülke yapmaktadır.

Bu yeteneği daha da güçlendirmek üzere Temmuz 2007'de Vyskov, Çek Cumhuriyeti'nde bir Müşterek KBRN Savunma Mükemmeliyet Merkezi kuruldu. Merkez İttifak'a odaklı uzmanlık ve bu konuda eğitim sunar. ■

“Balistik füzelerin yayılmasının NATO Avrupa toplumları, toprakları ve silahlı kuvvetleri için yarattığı tehdit giderek büyüyor.”

Devlet ve Hükümet Başkanları,
Soruşturması, NATO Lizbon Zirvesi

Füze savunmasının geliştirilmesi

NATO'nun temel görevi topraklarını, toplumlarını ve kuvvetlerini korumaktır. Füzeler İttifak güvenliği için giderek artan bir tehdit oluşturmaktadır. Bugün 30'dan fazla ülke konvansiyonel savaş başlığı veya KİS taşıyabilen balistik füzeye sahiptir veya edinim aşamasındadır. Bu yeteneklerin yayılması NATO'ya yönelik acil bir saldırı niyeti anlamına gelmez ama İttifak'ın savunma planlarını yaparken füze savunmasını dikkate alması gerektiği anlamına gelir.

NATO'nun füze savunması ile ilgili çalışmaları 1990 yılı başlarında, KİS'lerin ve bunları atma vasıtalarının yayılmasına mukabele etmek amacıyla başlatıldı. Başlangıçta bu çalışmanın odak noktası konuşlanan NATO askerlerinin korunması idi (Harekat Alanı Füze Savunması).

2008 Bükreş Zirvesi'nde Müttefikler, balistik füzelerin yayılmasının üye ülkeler için bir tehdit oluşturduğu ve füze savunmasının bu tehdide mukabelelerinin bu parçası olduğuna karar verdiler.

İttifak, ülkelerin savunma füzesi konusundaki bireysel çabaları ile entegre bir NATO danışma, komuta ve kontrol yeteneği arasında bir bağlantı oluşturmalarının yollarını araştırıyor. NATO aynı zamanda, NATO'nun Avrupa toplumları, toprakları ve silahlı kuvvetlerini içine alacak geniş kapsamlı bir savunma füzesi mimarisi için seçenekler geliştiriyor.

NATO ne yapıyor?

Kasım 2010'da Lizbon'da yapılan zirvede NATO liderleri, NATO'nun Avrupa kanadındaki toplumlarını ve topraklarını koruma amacıyla bir savunma füzesi yeteneği geliştirmeye karar verdiler.

İttifak, savunma füzesi yeteneği ile ilgili üç faaliyet yürütmektedir:

1. Faal Katmanlı Harekat Alanı Savunma Füzesi (ALTDGMD) – 2010 yılı başlarında NATO, İttifak kuvvetlerini füze tehditlerine karşı koruyacak başlangıç yeteneğinin ilk aşamasını tamamladı. Bu sistem tamamladığında, NATO kuvvetlerini kısa ve orta menzilli balistik füze karşı koruyacaktır. Sistem NATO'nun gelecekteki füze savunma yeteneğine teknik destek sağlayacak ve böylece NATO toplumları ve topraklarının füze saldırılarından korunmasına yardımcı olacaktır.
2. NATO topraklarının korunması için Füze Savunması – 2002 Prag zirvesinden sonra İttifak toplumları, toprakları ve kuvvetlerinin her türlü füze

tehdidine karşı korunması için seçenekleri incelemek üzere bir fizibilite çalışması başlatıldı. Çalışmalar füze savunmasının uygulanabilir olduğu sonucuna vardı ve sonuçlar Nisan 2006'da NATO'nun Ulusal Silahlanma Direktörleri Konferansı tarafından onaylandı. NATO füze savunması yeteneğinin uygulamalarıyla ilgili görüşmeler halen devam etmektedir. İlk bölümün 2011'de, tüm yeteneğin ise on yılın sonunda tamamlanması beklenmektedir.

3. Füze savunması konusunda Rusya ile işbirliği – NATO Müttefikleri ve Rusya'nın Harekat Alanı Füze Savunması (TMD) sistemlerinin birlikte çalışabilecekleri düzeyleri tespit etmek üzere 2003 yılında, NATO-Rusya Konseyi ve Harekat Alanı Füze Savunması özel Çalışma Grubu himayesinde müşterek bir çalışma başlatıldı. Bu çalışmanın yanı sıra, NATO ve Rusya arasında yapılacak müşterek HAFS operasyonları için mekanizmalar ve yöntemler geliştiren bazı bilgisayar destekli tatbikatlar yapıldı. Geçen yıl Lizbon'da yapılan 2010 NATO-Rusya Lizbon zirvesinde, Rusya Devlet Başkanı Medvedev, NATO'nun işbirliği alanlarını bölgesel füze savunmasını içine alacak şekilde genişletme çağrısını kabul etti. Daha geniş kapsamlı füze savunması işbirliği için müşterek analiz çalışmaları sürmektedir ve 2011 yılı içinde değerlendirilecektir.

Harekat Alanı Füze Savunmasında belli başlı Kilometre Taşları

- **Mayıs 2001** Gelecekteki İttifak TMD sistemi için birbirine paralel iki fizibilite çalışması başlatıldı.
- **Haziran 2004** İstanbul zirvesinde, İttifak liderleri TMD konusundaki çalışmaların ileriye taşınması gerektiğini kabul etti.
- **Eylül 2006** Sistem için deneme tesisleri ile ilgili ilk ihale verildi.
- **Şubat 2008** Deneme tesisleri programlanan tarihten dokuz ay önce tamamlanarak açıldı ve bütünüyle işlevsel olduğu açıklandı. Yıl boyu devam eden testler potansiyel füze alımı için zemini hazırladı.
- **Mart 2010** Yetenek Geçiş Döneminin birinci aşaması başlatıldı. NATO geçiş döneminin ikinci aşaması için kontratları imzaladı, ki bu da TMD'nin gerçek zamanlı savunma savaşı yürütebileceği anlamına geliyordu.
- **Haziran 2010** NATO Savunma Bakanları genişletilmiş bir TMD programı geliştirmenin İttifak için gelecekteki herhangi bir füze savunma yeteneğinin temelini oluşturabileceğine karar verdiler.
- **Aralık 2010** Yetenek Geçiş Döneminin tüm ikinci aşama unsurları başarıyla birbirine bağlandı, toplu deneme testine tabi tutuldu ve NATO'nun askeri komutanlarına devredildi.

Bölgesel Füze Savunmasında Kilometre Taşları

- **Kasım 2002** Prag zirvesinde İttifak liderleri Füze Savunması için bir Fizibilite Çalışmasının başlatılmasına karar verdiler.
- **Nisan 2006** Çalışma sonuçları, füze savunmasının çalışmanın içerdiği sınırlar ve varsayımlar dahilinde mümkün olduğunu gösterdi.
- **2007** İttifak'ın 2004 tarihli füze tehdidi gelişmeleri konusunda yapmış olduğu değerlendirmelerinin güncelleştirilmesi tamamlandı.
- **Nisan 2008** Bükreş zirvesinde İttifak liderleri, konuşlandırılması planlanan Avrupa'da üslenmiş ABD savunma füzesi unsurlarının gelecekte NATO çapında yürütülecek herhangi bir füze savunması mimarisinin entegre bir parçası olmasına karar verdiler. Ayrıca İttifak topraklarında ABD sisteminin bulunmadığı noktalara uzanacak kapsamlı bir füze savunması mimarisi seçenekleri için çağrıda bulundular.
- **Aralık 2008** Kapsamlı füze savunması mimarisi üzerindeki seçenekler NATO'nun Ulusal Silahlanma Direktörleri Konferansına sunuldu.
- **Nisan 2009** Strasburg/Kehl zirvesinde, Kuzey Atlantik Konseyi (KAK) bir sonraki zirvede görüşülmek üzere mimari ile ilgili daha fazla tavsiyeler getirmekle ve "ALTBMD" programının genişletilmesiyle ilgili çalışmaları saptamak ve üstlenmekle görevlendirildi.
- **Eylül 2009** ABD "Aşamalı Uyum Yaklaşımı" için planını duyurdu.
- **Kasım 2010** Lizbon zirvesinde Devlet ve Hükümet Başkanları, NATO'nun Avrupa ayağındaki toplulukları, toprakları ve kuvvetlerini korumak amacıyla füze savunması yeteneği geliştirme kararlarını açıkladılar, ve Rusya'ya füze savunma sistemini NATO'nunki ile bağlantılı hale getirerek işbirliğine girmesi için çağrıda bulundular.

Terörizmle mücadele

Terörizmle mücadele, 2001 yılında New York ve Washington'a yapılan terörist saldırılardan beri NATO'nun ve uluslararası toplumun gündeminde üst sıralara oturmuştur. Yeni Stratejik Kavram'da belirtildiği üzere, "Terörizm, NATO ülkelerinin vatandaşları için doğrudan bir tehdit oluşturmaktadır...Aşırı eğilimli gruplar İttifak için stratejik önemi olan alanlara girmekte veya bu alanlarda yayılmaktadır, ve modern teknoloji terörist saldırı tehdidini ve yaratacağı potansiyel etkileri arttırmaktadır."

Terörizmin çok yönlü yapısı, bu tehditle başa çıkabilmek için NATO'yu, çeşitli girişimler (siyasi, operasyonel, kavramsal, askeri, teknolojik, bilimsel ve ekonomik) başlatmaya zorlamıştır. Ancak, NATO'nun güvenliğe ilişkin konularda bir forum olma özelliği devam etmektedir. NATO, terörizmin İttifak çalışmalarının temel unsurlarından biri olarak tanımlanmasından beri terörizm ve ilgili konularda üye ülkeleri ve ortaklarıyla yürüttüğü düzenli diyalog ve işbirliğini daha geliştirme yolları aramıştır. Müttefikler ayrıca uluslararası terörizmi saptama ve buna karşı savunma yetenekleri ve teknolojiler geliştirmek amacıyla birlikte çalışmaktadırlar. Tehditlerin ayrıntılı incelmelerinin yanı sıra terörizmle kendi başlarına mücadele edebilmeleri için yerel güçlerin eğitimi de bu çalışmalar arasında yer almaktadır.

NATO ne yapıyor?

NATO, 11 Eylül saldırılarından kısa süre sonra 5. Madde (İttifak'ın "toplu savunma" ile ilgili maddesi) kapsamında yapılan ilk operasyon olan Active Endeavour operasyonunu başlattı (OAE). Active Endeavour operasyonu NATO başkanlığında yürütülen ve anti-terör unsuru da bulunan bir deniz gözetleme operasyonudur. İttifak arada geçen yıllarda terörizmle mücadeledeki rolünü giderek geliştirdiği için operasyonun görev yönergesi de düzenli olarak gözden geçirilmiş ve görevi uzatılmıştır. NATO kuvvetleri 100,000'den fazla ticari gemiyi durdurmuş, 155 şüpheli gemiye çıkmışlardır. NATO'nun bu sulardaki varlığı güvenliği geliştirmiş ve bundan bölgedeki deniz nakliyatı da yararlanmıştı.

NATO, Ağustos 2003'ten beri ISAF (Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü) operasyonunu yürütmektedir. ISAF Afganistan İslam Cumhuriyeti hükümetine yetki alanını genişletmesi ve terörizme eğilimi olan bölgelerde güvenliği sağlaması için yardımcı olmaktadır. ISAF'ın İl İmar Timleri NATO'nun Afganistan'da yeniden yapılanma ve kalkınmaya destek taahhüdünü yerine getirmektedir. Sivil ve askeri personelden oluşan timler güvenliği sağlamak ve diğer ulusal ve uluslararası aktörler tarafından yürütülen yeniden yapılanma çalışmalarına destek vermek için birlikte çalışmaktadır. ISAF NATO'nun bugüne kadar üstlendiği en büyük operasyondur ve İttifak'ın en öncelikli operasyonudur. Buna ilaveten birçok NATO Müttefikinin *Enduring Freedom* operasyonunda (Afganistan'da terörle mücadele amacıyla yürütülen ABD liderliğindeki askeri operasyon) kuvvetleri bulunmaktadır.

NATO Balkanlar'daki ilk barışı koruma kuvvetini 15 yıl önce konuşlandırdı. ►

Patlayıcıların tespit edilmesi

NATO ülkeleri ve Rusya, kitle ulaşım ve diğer kamu toplantı yerlerine yönelik saldırı tehditlerini önlemek ve bunlara karşı koyabilmek için birlikte çalışmaya ve uzmanlık ve teknolojilerini müşterek bir girişimde paylaşmaya karar verdiler. NATO-Rusya Konseyi himayesinde potansiyel saldırıları tespit etmek ve önlemek amacıyla Uzaktan Patlayıcı Tespit Programı (STANDEX) oluşturuldu.

2009 yılında başlatılan STANDEX, 2003 yılında kurulan NATO-Rusya Patlayıcı Tespiti Uzmanları Grubunun başlattığı birkaç yıllık çalışmanın bir birikimidir. İntihar bombacılarının yarattığı tehlikenin çok büyük olduğu ve büyük insan gruplarını uzaktan gözle-yerek olası patlayıcıları tespit edecek tekniklerin geliştirilmesi için yatırımlara ihtiyaç olduğu görüldü. Bu ihtiyaç kitle ulaşım ortamlarında sürdürülen saldırılardan dolayı daha acil hale gelmiştir.

STANDEX'in temel kavramı, patlayıcıların tespiti ve potansiyel saldırganların yerlerinin belirlenmesi, tanımlanması, kimliklerinin tespiti ve izlenmeleri için çeşitli teknikler ve teknolojilerin bir araya getirilmesi ve entegre edilmesidir. Böyle entegre bir sistemin tasarımı ve işleyişi patlayıcıların uzaktan tespiti çalışmalarına yenilikçi bir katkı yapacaktır.

NATO ülkeleri ve Ruslara ait enstitüler bu sistemin planlama ve mühendisliğini yapmaktadır. Bunlar arasında Atom Enerjisi Komisyonu (Commissariat de l'Energie Atomique), Almanya'dan Fraunhofer Enstitüsü (Fraunhofer Institute), Hollanda'dan Uygulamalı Bilimsel Araştırmalar Örgütü (Organization for Applied Scientific Research), Rusya'dan Khlopin Radyum Enstitüsü ve Uygulamalı Bilim ve Teknoloji Örgütü (Khlopin Radium Institute ve Applied Science and Technology Organization) bulunmaktadır. NATO Barış ve Güvenlik için Bilim Programı STANDEX'in yönetiminden sorumludur.

Bugün de bölgede potansiyel terörist faaliyetleri kısıtlayacak şartları yaratmak amacıyla barışı koruma çabalarını sürdürmektedir. Bu destek çalışmaları terör örgütlerine finans sağlayan yasadışı insan, silah ve uyuşturucu kaçakçılığını durdurmak için yürütülen çabalara destek vermeyi de kapsamaktadır. NATO kuvvetleri aynı zamanda sınır güvenliği konusunda bölgesel otoritelerle birlikte de çalışmaktadırlar.

NATO'nun Terörizme Karşı savunma Çalışma Programı çerçevesinde Müttefik ülkeler bireysel olarak diğer Müttefik ülkelerin de desteği ve katkılarıyla ileri tekno-

lojiler geliştirecek projelere Başkanlık etmektedirler. Bu projeler en acil güvenlik gereklerinin karşılanması amacıyla hazırlanmaktadır. On çalışma alanını kapsayan Program (bkz. kutu) NATO'nun Ulusal Silahlanma Direktörleri Konferansı (CNAD) tarafından hazırlanmış ve 2004 İstanbul zirvesinde liderler tarafından onaylanmıştır.

İstihbarat açısından, 2003 yılı sonlarında NATO Güvenlik Dairesi tarafından bir Terör Tehdidi İstihbarat Birimi kurulmuştur. Artık daimi hale gelen bu birim genel terör tehditlerini ve İttifak'a yönelik tehditleri değerlendirir, analizini yapar ve bu hayati

© Photos FIAS

bilgileri İttifak'ın karar makamlarına iletir.

Uluslara yardım

Sivil Olağanüstü Hal Planlama faaliyetleri 2001 yılından beri toplumlar veya kritik altyapıya yöneltilen ve kimyasal, biyolojik, radyolojik veya nükleer unsurların kullanıldığı olası saldırılara karşı ulusal yeteneklerin güçlendirilmesini hedefleyen önlemler üzerinde yoğunlaşmıştır. NATO, uluslararası yardımın ihtiyaç duyulan yere mümkün olduğunca çabuk ulaşmasını sağlamak için sınırlar arası geçiş ve gümrük işlemlerini kolaylaştırmak amacıyla bir Anlaşım Muhtırası geliştirmiştir.

İttifak, ayrıca, üye ülkelerin ricası üzerine bu ülkelerde yapılan halka açık organizasyonlarda (Atina Olimpiyat Oyunları gibi) güvenlik yardımı da sağlamıştır. Bu tür organizasyonlarda NATO'nun çok uluslu KBRN Savunma Taburunun yanısıra AWACS olarak bilinen Havadan Erken Uyarı ve Kontrol Uçakları da konuşlandırılabilir. ■

Terörizme Karşı Savunma Programı

NATO'nun Terörizme Karşı Savunma Programı on önemli nokta üzerinde yoğunlaşmaktadır:

1. Geniş gövdeli sivil veya askeri uçakların omuzda taşınabilir füzelere karşı olan hassasiyetinin azaltılması.
2. Sensör ağları, elektro-optik dedektörler, hızlı tepki yetenekleri ve insansız su altı araçları kullanarak limanlar ve gemilerin korunması.
3. Helikopterlerin roket güdümlü el bombalarına karşı olan hassasiyetinin azaltılması.
4. Arabalar veya yol kenarlarına yerleştirilen el yapımı patlayıcıların tespit edilerek etkisiz hale getirilmesi.
5. KBRN silahlarının tespit edilmesi ve bunlara karşı korunma.
6. İstihbarat, keşif, gözetleme, ve hedef tespit için teknolojilerin geliştirilmesi.
7. NATO'nun patlayıcı madde imhası ile ilgili teknolojik ve prosedürle ilgili yeteneklerinin ve bir patlama sonrası yönetim yeteneklerinin iyileştirilmesi.
8. Havan saldırılarına karşı savunma için teknolojiler geliştirilmesi.
9. Kritik alt yapının korunması.
10. Öldürücü niteliği olmayan yetenekler geliştirilmesi.

Siber güvenliğin güçlendirilmesi

NATO'nun temel enformasyon sistemleri ve özellikle siber savunma sistemlerinin korunması İttifak'ın işlevlerinin ayrılmaz bir parçasıdır. NATO ve üyelerinin sistemleri sık sık saldırıya uğramaktadırlar.

Estonya'nın Nisan ve Mayıs 2007'de bir dizi önemli siber saldırıya uğramasından sonra NATO kendi siber savunma sistemlerini yeniden gözden geçirdi ve Ekim 2007'de Bakanlar için bir rapor hazırladı. Bundan önce NATO'nun siber savunma çabaları öncelikle İttifak'a ait ve İttifak tarafından yönetilen iletişim sistemlerinin

korunması üzerinde yoğunlaşıyordu. Ancak, Estonya'da kamu hizmetlerine yöneltilen ve Internet üzerinden gerçekleştirilen saldırılardan sonra NATO'nun siber savunmadaki odak noktası bireysel Müttefik ülkelerin siber güvenliğinin güçlendirilmesine yardımcı olacak şekilde genişletildi. O günden beri NATO, iletişim ve enformasyon sistemlerini saldırılar veya yasadışı erişime karşı koruma sistemlerini sürekli olarak geliştirmekte ve güçlendirmektedir.

2010 Lizbon zirvesi siber güvenliğini NATO'nun ileriki yıllarda ele alması gereken yeni güvenlik tehditlerinin en ön sırasına oturttu. NATO'nun Yeni Stratejik Kavramı'na göre, "Siber saldırılar, yönetimler, iş dünyası, ekonomiler ve potansiyel olarak nakil ve ikmal ağları, ve diğer önemli altyapıya verdikleri zarar açısından daha sık, daha organize ve daha maliyetli hale gelmektedir. Bu saldırılar ulusal ve Avrupa-Atlantik toplumunun refahını, güvenliğini ve istikrarını tehdit ►

“Ulusal güvenlik için bir tehdit oluşturan siber saldırılar artık kurgu bilim ürünü olmaktan çıkmıştır.”

Jaak Aaviksoo,
Estonya Savunma Bakanı

edecek bir noktaya ulaşabilir.” Gerek Yeni Stratejik Kavram gerek 2010 Lizbon Zirve Bildirisi, Müttefiklerin enformasyon ve iletişim sistemlerinin hızla gelişen ve karmaşık hale gelen siber saldırılardan korunmasının NATO için acil bir görev haline gelmiş olduğunu ve NATO'nun gelecekteki güvenliğinin buna bağlı olduğunu açıkça belirtmektedir. Zirve, siber savunma konusunda ilave politik yönergeler ve görevler getirdi ve mevcut politikanın derinlemesine gözden geçirilmesini istedi. NATO'nun ağlarının korunmasını İttifak'ın temel siber savunma görevi olarak tanımlayan yeni bir Siber Savunma Kavramı Mart 2011'de yapılan Bakanlar toplantısında kabul edildi.

NATO ne yapıyor?

İttifak bilgisayar sistemlerinin hayati altyapıyı içerdiğinin bilincindedir ve bu nedenle bunları koruyacak bir dizi önlemleri uygulamaya koymuştur. Ocak 2008'de bir NATO

siber savunma politikası onaylandı. Siber saldırılara karşı koordine edilmiş bir mukabelede bulunmayı amaçlayan bu politika temel ilkeleri belirlemekte ve gerek NATO'nun sivil ve askeri unsurlarına gerek Müttefik ülkelere rehberlik sağlamaktadır. Lizbon zirvesinden sonra siber savunma konusunda yeni bir NATO politikası ve eylem planı geliştirilmektedir.

NATO, savunma planlama süreçlerini Müttefiklerin siber yeteneklerinin geliştirilmesi, Müttefiklerin bireysel istekleri doğrultusunda yardım sağlanması, ve bilgi paylaşımı, işbirliği ve birlikte çalışabilirliğin geliştirilmesi için de kullanacaktır.

2002 ortalarında kabul edilen üç aşamalı bir Siber Savunma Programı İttifak'ın siber savunma yeteneklerini geliştirmeyi hedefleyen bir plan getirmiştir. NATO liderleri, 2002 Prag zirvesinde, programın ilk aşaması olan Bilgisayar Kaynaklı Sorunlarına Mukabele Yeteneği (NCIRC)

için zemini hazırladılar. Bu aşama 2012'de tamamen çalışır hale gelecek ve ikinci aşamaların başlaması için sinyal verecektir. Üçüncü aşama, gelecekteki saldırıları saf dışı etmek veya etkilerini en aza indirmek için gerekli adımları tanımlamaktadır. İkinci ve üçüncü aşama birbirine paralel olarak geliştirilmektedir.

NCIRC'in İttifak'a yöneltilecek siber saldırılara mukabelede önemli bir rolü vardır: bu araç olayları ele alır, rapor eder, ve olayla ilgili önemli bilgileri sistem/güvenlik yönetimine ve kullanıcılara dağıtır.

Talin, Estonya'daki İşbirliğine dayalı Siber Savunma Mükemmeliyet Merkezi 2008 yılında bir NATO Mükemmeliyet Merkezi olarak akredite edildi. Merkez, siber savunma ile ilgili araştırmalar yapar ve eğitim verir. ■

Siber istatistikleri

- Pentagon'un bilgisayar sistemlerine günde altı milyon kere, saatte 250,000 giriş yapılıyor. (US Cyber Command 2010)
- Eylül 2010'da hükümet/kamu sektörü kötü amaçlı yazılımlar için daimi bir hedefti – her 35.8 elektronik postadan biri kötü amaçlı yazılım olarak boke ediliyordu. (Symantec, Eylül 2010)
- Geçen yıl orta ölçekli şirketlerin yarısından çoğu güvenlik sorunu yaşadı. % 40 kadar orta ölçekli şirketin bilgilerine girildi; şirketlerin % 75'i bu tür bir olayın şirketlerin kapanmasına yol açacağını düşünüyor. (MacAfee, Ekim 2010)
- “Stuxnet” gerçek yaşamdaki altyapı, su tesisleri, ve endüstriyel birimleri sadece kesintiye uğratmak değil tam anlamıyla tahrip eden bilinen ilk solucandır. (BBC, September 2010)
- NATO, her gün yüzlerce kötü amaçlı siber olayla uğraşmak durumundadır. (NATO, 2010)

Enerji güvenliğini güçlendirmek

Son birkaç yıldır uluslararası trendler ve bazı uluslararası anlaşmazlıklar İttifak'ın kaynak güvenliği konusundaki endişelerini arttırdı. NATO bağlamında, Soğuk Savaş sırasında kaynak güvenliği Müttefik kuvvetlere yakıt sağlamayı garanti etmek anlamına geliyordu. NATO Boru Hattı Sistemi de bu amaçla kurulmuştu. Boru hattı halâ kullanılmaktadır, ancak değişen küresel politik ve stratejik gerçeklerin ışığı altında enerji güvenliği kavramı da değişmektedir. Bu alanda NATO'nun kritik altyapı ve transit yolların korunmasına ağırlık veren rolünün tanımlanması konusunda görüşmeler sürmektedir.

NATO liderleri, hayati kaynak akışının

kesintiye uğramasının İttifak'ın güvenlik çıkarlarını olumsuz yönde etkileyeceğinin bilincindedirler. Yeni Stratejik Kavram'da Müttefikler, uluslararası ticaret, enerji güvenliği ve refah için şart olan iletişim, nakliye ve transit yollara giderek bağımlı hale geldiklerini kabul etmektedirler. Bu nedenle, bu yolların bir saldırıdan korunması ve kesintiye uğramamasını garanti etmek için daha fazla uluslararası çaba gerekmektedir.

İttifak, çevresel ve kaynaklara ilişkin kısıtlamaların (sağlık riskleri, iklim değişikliği, ve su güvenliği dahil) yanı sıra giderek artan enerji ihtiyacının İttifak'ın ilgi alanındaki bölgelerde geleceğin güvenlik ortamını şekillendireceğinin de bilincindedir. Bu da NATO'nun planlama ve operasyonlarını ciddi biçimde etkileme potansiyeli göstermektedir. NATO enerji güvenliğine katkıda bulunmak amacıyla ortaklarıyla kapasitesini geliştirecek çalışmalar yapmakta ve 2008 Bükreş zirvesinde üzerinde karara varılan beş temel alanda yoğunlaşmaktadır.

Bu alanlar şunları kapsamaktadır:

- enformasyon ve istihbarat paylaşımı ve füzyonu;
- istikrarı yaymak;
- uluslararası ve bölgesel işbirliğini ilerletmek;

- sonuç yönetimini desteklemek; ve
- kritik altyapının korunmasını desteklemek.

Enerji güvenliği konusu ile ilgili ilerleme raporu 2011'de ve takip eden zirvede sunulacaktır.

NATO ne yapıyor?

İttifak'ın enerji güvenliği alanında kullanılabileceği benzersiz karakteristikleri vardır - özellikle de danışmalar, istihbarat paylaşımı ve planlama kapasitesinde. NATO ayrıca, enerji güvenliği konusunu kapsamlı şekilde tartışılması ve kritik altyapının korunmasında en iyi yöntemlerin paylaşılması için Müttefik ve ortak ülkelerden uzmanlarını bir araya getirir.

Özellikle denizde yürütülen NATO operasyonları enerji güvenliğini etkileyebilecek düşmanca eylemleri önleyebilir veya caydırabilir. NATO deniz kuvvetleri başkanlığında yürütülen Active Endeavour operasyonu 2001 yılından beri Akdeniz'deki önemli güzergâhların güvenliğini sağlamaktadır.

Batı Avrupa'da her yıl tüketilen petrol ve doğal gazın % 65'i Akdeniz'den geçerek yerine ulaşıyor. Bu güzergâhta meydana gelebilecek herhangi bir kesinti gerek ►

Çölde rüzgar enerjisi

Altı ülkeden (Fransa, Almanya, Moritanya, Fas, Türkiye ve ABD) gelen bilim adamları en yeni hidrojen teknolojisini geliştirmek amacıyla "Sahara Trade Winds to Hydrogen" (Alize Rüzgarlarından Hidrojene) adlı bir projede işbirliği yapmaktadırlar. Bilim adamları Sahra Çölü'nde esen Alize Rüzgarlarından yararlanarak hidrojen üretmeyi ve sürdürülebilir enerji sistemleri oluşturmayı amaçlamaktadırlar. Bugüne kadar tam anlamıyla kullanılmamış olan Alize Rüzgarları bölgesel kalkınma için önemli bir doğal kaynaktır.

Proje çerçevesinde, Fas ve Moritanya'daki ana araştırma merkezlerinde iki araştırma platformu kurulacaktır. Bu proje ile üretilen elektrik enerjisi Sahra/Sahel bölgesinin elektrik şebekesi altyapısını güncellemek için kullanılacaktır. İklim değişikliği, çevresel bozulma ve artan çölleşme Fas ve Moritanya'daki tarıma dayalı toplumlar üzerinde baskı yaratmaktadır. Bu da ekonomik sıkıntılara ve kitlesel göçlere neden olmaktadır. Bu girişim, ileride, bölgedeki sınırlı elektrik üretim kapasitesine sahip diğer ülkeleri de içine alacaktır.

“Ekonomilerimiz dünyanın çeşitli yerlerinden gelen malzemelere giderek daha bağımlı hale gelmiştir, ki bu da bu malzemelerin tedarik hatlarına yapılacak bir saldırı veya saldırıların güvenliğimiz üzerinde dramatik etkileri olacak demektir.”

Anders Fogh Rasmussen,
NATO Genel Sekreteri

askerler gerek sivil halk için ciddi problemler yaratabilir.

NATO, Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi, Akdeniz Diyalogu (AD), ve İstanbul İşbirliği Girişimi (İİG) vasıtasıyla ortakları ile işbirliği yapmaktadır. Bu forumlar karşılıklı endişe kaynağı olan konularda enerji üreticileri, transit ülkeleri, ve enerji tüketicileri arasında bir diyalog kurar.

NATO'nun Barış ve Güvenlik için Bilim (SPS/BGB) programı da Avrupa-Atlantik enerji güvenliği ve arzını tartışmak üzere politika yapıcılar ve uzmanları bir araya getiren çalıştaylar aracılığıyla ortakların birlikte çalışacağı uzun soluklu projeler başlatmıştır. BGS programı ayrıca, Sahra ve Güney Kafkaslar'da ortaklarla birlikte çalışarak en yeni teknolojileri geliştirecek birkaç yıllık projeler de başlatmıştır. ■

“Korsanlık eylemlerine mukabele, uluslararası işbirliğinin en güzel örneklerinden birdir.”

Efthimios Mitropoulos,
Uluslararası Denizcilik Örgütü
Genel Sekreteri

Korsanlıkla mücadeleyi geliştirmek

Korsanlık tarih kadar eski bir Kolgudur, ancak günümüzde Aden Körfezi ve Afrika Boynuzu açıklarında modern korsanlık olayları giderek artmaktadır. Bu saldırılar hem Afrika’da yürütülen insani amaçlı çalışmaları zayıflatmakta hem de önemli deniz ticareti yollarının güvenliğini tehdit etmektedir. NATO, bu bölgelerde korsanlara karşı deniz operasyonları yürüterek güvenliği arttırmaya çalışmaktadır.

NATO ne yapıyor?

NATO, 2008 yılında Birleşmiş Milletlerin ricası üzerine Afrika Boynuzundan geç-

cek olan BM Dünya Gıda Programına (WFP) ait gemilere refakat etmek amacıyla Allied Provider operasyonunu başlattı. Operasyonun adı Mart 2009’da Operation Allied Protector, aynı yılın Ağustos ayında Operation Ocean Shield (OOS) oldu. Bugün OSS komutasındaki gemiler bölgenin sularında devriye gezmekte ve Mogadişu, Somali’ye giriş çıkış yapan BM ikmal gemilerine refakat etmektedirler. Daha önceki operasyonlardan farklı olarak OOS, bölgedeki ülkelere korsanlıkla mücadelede kendi yeteneklerini geliştirebilmeleri için denizcilik kalkınma eğitimi de vermektedir.

Her ne kadar NATO’nun korsanlıkla mücadeledeki esas operasyonu Aden Körfezi ve Afrika Boynuzu açıklarında yürütülüyorsa da, İttifak Akdeniz’de de önemli bir rol oynamaktadır. 2001 yılında başlatılan ve NATO başkanlığında bir deniz gözetleme operasyonu olan Operation Active Endeavour, bu bölgede seyreden gemileri kontrol etmektedir. Eskortluk ve izinli olarak şüpheli gemilere çıkmak gibi terörizmle mücadele amaçlı devriye görevi bu operasyonun önemli bir bölümünü oluşturur. ■

Yardım eli

2008'de BM Dünya Gıda Programı (WFP) çerçevesinde savaştan perişan olan Somali'ye malzeme ve yiyecek götüren gemilere ilk olarak İtalya, Yunanistan ve Birleşik Krallığa ait gemiler refakat etti.

2007'de dünyada 263 korsanlık olayı yaşandı; bunların bir kısmı Aden Körfezi'nde, WFP gemilerine yapılan saldırılardı. NATO başkanlığındaki Allied Provider operasyonu bu bölgede WFP gemilerine yapılan saldırıları önledi ancak 2008'de korsan saldırılarının sayısı yine arttı. 2007, 2008, ve 2009 yıllarında yaşanan korsan saldırılarının sayısı sırasıyla 263, 293 ve 406'a ulaştı.

Yılda yaklaşık 20,000 gemi Aden Körfezinden geçerek Süveyş Kanalına gider, ki bu da bu hattı dünyanın en işlek denizcilik güzergâhı yapar. Uluslararası Denizcilik Bürosu (IMB) Korsanlık İhbar Merkezine göre, 2010 yılında dünyada 445 korsan saldırısı oldu.

IMB'ye göre 2010'da Somali korsanlarının yaptığı saldırıların sayısı 53, rehin aldıkları denizcilerin sayısı ise 653 tür. Diğer uluslararası örgütler ve NATO üyesi olmayan ülkelere ait gemilerin yanı sıra NATO, Ocean Shield operasyonu kapsamında bölgede uç devriye gemisi bulundurmaktadır.

© CH Frizon CAPA

Ortaklarla birlikte çalışmak

Yeni güvenlik tehditlerine etkili şekilde mukabele edebilmesi için NATO'nun diğer uluslararası örgütlerle işbirliğini güçlendirmesi son derece önemlidir. Gerek İttifak gerek diğer aktörler danışmalar, deneyim paylaşımı ve işbirliğinden yararlanabilirler.

Uluslararası örgütler

NATO, BM Terörizmle Mücadele Komitesi'nin (ABD'ye yapılan terörist sal-

dırlardan sonra BM Güvenlik Konseyinin 1373 sayılı kararı doğrultusunda kurulmuştur) çalışmalarına aktif olarak katkıda bulunur, ve Komitenin bu süreçte yer alan uluslararası, bölgesel ve bölge altı örgütlerini bir araya getirdiği özel toplantılarına katılır. İttifak ve BM kendi komitelerinde kaydettikleri ilerlemeler üzerinde karşılıklı brifingler yaparlar. NATO ayrıca BM Küresel Terörizmle Mücadele Stratejisi'ni desteklemeyi taahhüt eder.

1990'larda, savunma konularında Avrupa'nın sorumluluğunun güçlendirilmesi için atılan adımları temel alan NATO ve Avrupa Birliği (AB) arasındaki ilişkiler 2001 yılında kurumsallaştı. Gerek NATO gerek AB terörizm ve KİS'lerin yayılması ile mücadele etmeyi taahhüt ederler. NATO ve AB sivil toplumların KBRN saldırılarına karşı korunması konusunda bilgi paylaşımında bulunurlar

ve sivil olağanüstü hal planlaması konusunda danışmalar yürütürler.

İttifak ayrıca Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ile de çalışır. Son yıllarda aralarındaki diyalog, terörizm ve her iki örgüt için de öncelikli bir alan olan diğer yeni güvenlik tehditlerini de kapsayacak şekilde genişletildi. AGİT'in 2003 yılında kabul ettiği "21. yüzyılda Güvenlik ve İstikrara Yönelik Tehditlerle Mücadele Stratejisi" sürekli olarak değişen güvenlik ortamında diğer örgütler ve kurumlarla işbirliği yapmanın ve birbirlerinin varlıkları ve güçlü noktalarından yararlanmanın önemini tekrar hatırlatıyor.

Ortak Ülkeler

İttifak, Ortak ülkelerle eskiye oranla daha yakın bir çalışma içinde. NATO, Siber Savunma Konseyi Yönergeleri ►

“Önümüzdeki sorunlarla artık tek bir örgütün baş edemeyeceği bir dünyada yaşıyoruz. Tek başımıza yenilmeye mahkumuz.”

Ivo Daalder,
ABD'nin NATO nezdindeki büyük elçisi

doğrultusunda ortakları ve diğer uluslararası örgütlerle bu konudaki pratik işbirliğini geliştiriyor. İttifak, mevcut işbirliğini bireysel olarak ortakların ihtiyaçları ve çıkarlarına uygun olarak düzenler ve bunu mevcut kaynaklarla eşleştirir.

Mayıs 2002'de kurulan NATO-Rusya Konseyi'nin (NRK) kuruluş amaçlarından biri de terörizmle mücadeleydi. NRK'nin pratik işbirliği faaliyetlerinin yanı sıra terörizme karşı yürütülen mücadele NATO-Rusya diyalogunun temel unsurlarından bir olmaya devam etmektedir. Harekat alanı füze savunması ve nükleer silahların yayılması ile mücadele konusunda İttifak ve Rusya arasında yapılan görüşmeler süregelmektedir.

Pratik açıdan NATO her yıl NATO üyesi olmayan ülkelerin de katıldığı, silahların yayılmasını önleme konulu bir seminer düzenler. Haziran 2010'da Prag, Çek Cumhuriyeti'nde yapılan seminere NATO ve ortak ülkelerden 120'den fazla yetkilinin yanı sıra bazı uluslararası örgütler ve akademik kurumlardan da katılım oldu. Nükleer silahların yayılması konusunda benzersiz nitelikleri olan bu seminer, her türlü KİS tehdidinin yanı sıra bu tehdide karşı siyasi ve diplomatik mukabele yollarının tartışıldığı gayri resmi bir forumdur.

NATO ve ortak ülkelerdeki bilim adamları arasında işbirliğini geliştiren Barış ve

Güvenlik için Bilim Programı, terörizm konusunda işbirliği yapılacak belli başlı alanları saptamıştır: KBRN maddeleri ve silahlarının hızla tespiti ve bunlara karşı fiziki korunma; bu tehdide karşı tıbbi önlemler; KBRN maddelerinin imha edilmesinin ve bunlardan kaynaklanan kirliliğin ortadan kaldırılması; siber güvenlik; ve eko-terörizme karşı önlemler.

NATO ve ortakları, Terörizme karşı Ortaklık Eylem Planı ((PAP-T) kapsamında da birlikte çalışmaktadırlar. Bu çalışmalar hava sahası güvenliği ve bilgi paylaşımını da kapsar. Buna ilaveten, PAP-T çerçevesinde, enerji altyapısının güvenliği, sınır güvenliği, ve terörizmin mali yönü ile ilgili konuları ele alacak üç çalışma grubu kurulmuştur.

NATO, 2004 İstanbul zirvesinden sonra İstanbul İşbirliği Girişimi'ni başlattı. Girişimin amacı Orta Doğu'nun daha geniş bir bölümüne ulaşmak, ve politik diyalog ve pratik işbirliği vasıtasıyla terörizmle mücadeleyi kolaylaştırmak için NATO'nun ortaklık ağını genişletmektir. Mükemmeliyet Merkezi, Terörizme karşı Savunma, Ankara, Türkiye, uluslararası toplumun terörizmle mücadele konusundaki uzmanlığını geliştirmek amacıyla 50'den fazla ülke ve 40 örgütle bağlantılar oluşturmaya çalışmıştır. ■

NATO'nun, yeni güvenlik tehditleri ile mücadeledeki rolü hakkında daha ayrıntılı bilgi ve videolara aşağıdaki linklerden ulaşabilirsiniz:

NATO ve Terörizmle mücadele

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48801.htm

NATO'nun Terörizme Karşı Savunma programı

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50313.htm

NATO ve kitle imha silahları

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50325.htm

NATO ve füze savunması

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49635.htm

NATO ve siber güvenlik

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49193.htm

NATO'nun enerji güvenliğindeki rolü

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49208.htm

NATO'nun korsanlıkla mücadele operasyonları

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48815.htm

NATO'nun üye olmayan ülkelerle ilişkileri

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_51103.htm

NATO'nun BM ile ilişkileri

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50321.htm

NATO'nun AB ile ilişkileri

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49217.htm

NATO'nun AGİT ile ilişkileri

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49911.htm

NATO Six Colours

http://www.nato.int/ebookshop/video/six_colours/SixColours.html

NATO Chronicles

<http://www.natochronicles.org/>

Bilgilendirme

NATO Briefings address topical Alliance issues. They are published under the authority of the Secretary General and do not necessarily reflect official opinion or policy of member governments or of NATO.

NATO Public Diplomacy Division, 1110 Brussels, Belgium – Website: www.nato.int – Email: publications@hq.nato.int – © NATO 2011